

Com les biblioteques poden promoure la lectura a partir d'activitats basades en Internet

[\[English version\]](#)

Rolf Hapel

Director del Citizens' Service and Libraries, Aarhus, Dinamarca

hapel@aarhus.dk

Opcions

[Imprimir](#) [Recomanar](#) [Citació](#) [Estadístiques](#) [Metadades](#)

Resum [\[Abstract\]](#) [\[Resumen\]](#)

Aquest article descriu diferents opcions per crear serveis per als usuaris destinats a promoure la lectura i la transferència de coneixement afavorint la cooperació entre biblioteques públiques amb finançament municipal daneses i establint biblioteques en xarxa o portals temàtics supervisats pel personal de les biblioteques. El procés de cooperació i la distribució i l'ús dels productes han estat possibles per la presència d'una infraestructura a Internet molt ben desenvolupada. Un component clau per a la promoció de la lectura és el portal a Internet *litteratursiden.dk* (portal danès sobre literatura),¹ que permet que els autors coneguin els lectors al web i promou actes a l'espai físic de la biblioteca, com ara "Coneix l'autor", presentacions, debats, cafès literaris.

En facilitar i fer més atractiu l'accés als llibres físics a partir d'activitats d'autoservei a Internet incrustades al lloc web de la biblioteca —per exemple, préstecs i reserves, serveis de recomanació personalitzats, classificacions i etiquetatge al CIAP—,² han augmentat d'una manera considerable les oportunitats de lectura per als usuaris. En aquest article descrivim experiències per fer més atractiva la tria del material de lectura a partir de presentacions de llibres a la Xarxa i de portals als telèfons mòbils, i les possibilitats de crear grups de lectura per als usuaris a través d'Internet. També esmentem el potencial d'adoptar la ideologia del Web 2.0 i les pràctiques de promoció d'igual a igual i de creació de contingut; finalment, tractem breument la possibilitat d'unir el web i l'espai físic de la biblioteca creant "marques" o "universos" que podrien constituir un marc per inculcar els valors de la lectura i de la literatura a diferents públics.

Les biblioteques públiques

Les biblioteques públiques a Dinamarca i a la majoria de societats de l'Europa occidental i dels Estats Units es basen en un fonament ideològic que prové del període històric de la Il·lustració i de l'època de la industrialització. A Dinamarca, la primera llei de biblioteques públiques es va aprovar el 1920. Les biblioteques públiques de l'era industrial han tingut un èxit notable i han donat suport a la democràcia en oferir informació i coneixement en format imprès a una part extensa de la població; de fet, unes dues terceres parts dels ciutadans danesos són usuaris de biblioteques. El préstec de llibres reforça el sistema educatiu formal, ja que ajuda els estudiants a trobar material addicional per fer-lo servir en els estudis, i les activitats de les biblioteques en conjunt han tingut un paper crucial a l'hora de promoure i mantenir el patrimoni cultural.

Avui en dia, en què les societats occidentals han passat a un model basat en la informació i el coneixement i en què la digitalització ha estat a l'ordre del dia durant gairebé dues dècades, la funció i les pràctiques de les biblioteques públiques estan canviant ràpidament. Un dels reptes per a les societats del coneixement emergents, com a mínim a Dinamarca, és la divisió social que en certa manera s'ha reproduït com una divisió digital. Les persones excloses socialment continuen representant una proporció elevada de la població; alguns estudis calculen que més del 15-20 % no pot llegir, una xifra que probablement és semblant en la majoria de societats comparables a la danesa. Pel que fa a Internet, alguns estudis recents a Dinamarca han mostrat que tot i que la penetració és molt elevada,³ en realitat hi ha molta gent que té un accés a Internet molt limitat. A Europa en general es calcula que més d'una tercera part de la població no té competències digitals bàsiques.⁴

Els reptes a què han de fer front les biblioteques públiques són tant econòmics com tecnològics. El canvi

ràpid en la producció i la recuperació d'informació tradicionals del format analògic al digital ha representat una pressió enorme per a la capacitat de les biblioteques per adaptar les necessitats de la societat i la voluntat política. El reconeixement polític de la idea i la finalitat de les biblioteques públiques s'està qüestionant cada vegada més pel fet que l'accés a més continguts digitals cada cop és a l'abast de més usuaris i a uns costos més baixos. L'última dècada, el sector de les biblioteques públiques a Dinamarca ha treballat en una estratègia per crear un model de biblioteca híbrida, format per quatre elements: 1) l'espai físic; 2) l'accés als mitjans digitals físics (CD, DVD, etc.) i als mitjans analògics físics (llibres, diaris, revistes); 3) l'accés als mitjans electrònics des del web de la biblioteca, i també des de casa o la feina dels usuaris, i 4) l'ajuda, l'orientació i els serveis de valor afegit.

Aquest model senzill de biblioteca híbrida ha comportat nombrosos avenços a les biblioteques relacionats amb nous serveis digitals a Internet i nous serveis basats en la idea de la biblioteca com un espai, és a dir, com a biblioteca física. En aquest article, ens centrarem en exemples de serveis basats en Internet que tenen el potencial de promoure la lectura entre els usuaris.

Bases de dades, llibres electrònics i magazins electrònics

Des de mitjan la dècada de 1990, totes les biblioteques públiques daneses han tingut accés a una cartera de bases de dades a la Xarxa i de revistes electròniques que no para de créixer i que és a disposició dels usuaris. Segons el tipus de llicència, de vegades només es pot accedir a aquests materials a partir dels ordinadors de la biblioteca; en altres casos, s'hi pot accedir a través d'Internet des de fora de la biblioteca, des d'on prefereixin els usuaris, per exemple, des de casa, des de la feina, des del centre d'estudis. El nombre de recursos electrònics disponibles per als usuaris és limitat pel finançament municipal de la biblioteca; és a dir, quants diners es pot gastar la biblioteca en llicències. Amb el suport de la Danish Library Agency,⁵ les biblioteques públiques daneses han format consorcis per negociar i implantar llicències per a continguts rellevants a escala nacional, fet que ha alleujat la pressió econòmica i ha fet que sigui més fàcil garantir un accés més ampli als usuaris de municipis menys privilegiats econòmicament. Aquest sistema fa possible que cada biblioteca municipal decideixi si hauria de comprar un servei determinat en benefici dels seus usuaris. Alguns exemples d'aquests tipus de llicències són: *Encyclopedia Britannica*, *e-brary on-line*, revistes i bases de dades *Ebsco*, *Grove Music*, *Danish national Encyclopedia*, *Library PressDisplay*, *Oxford Reference on-line*, entre d'altres.

Bibliotek.dk⁶

Bibliotek.dk és un portal web danès d'àmbit nacional de cerca i comandes que permet als usuaris de qualsevol lloc del país accedir als mitjans físics, llibres, CD, DVD o revistes, que es porten des de qualsevol biblioteca a la biblioteca del seu barri. El sistema es basa en un catàleg conjunt que conté tots els recursos de les biblioteques públiques i de recerca daneses, que es combina amb un sistema de transport que funciona a diari, format per camions gestionats per transportistes. Els costos de dirigir i crear el sistema web i la base de dades dels fons i del transport els ofereix i els paga la Danish Library Agency. Els mitjans es transporten entre deu centres de distribució que s'estenen per tot el país, en combinació amb els sistemes de transport regional, i els ofereixen les biblioteques comarcals, però els finança l'Estat danès.

La interfície web per als usuaris té moltes característiques, que inclouen instruccions per als usuaris amb vídeos Flash, connexió a sistemes bibliotecaris automàtics i als CIAP de biblioteques locals, notificació per correu electrònic que es pot passar a recollir el material, i un nombre considerable de llibres i textos electrònics que es poden descarregar directament.

Biblioteques en xarxa

Entre mitjan i final de la dècada de 1990 va sorgir una àmplia varietat de "biblioteques virtuals" o portals temàtics a Dinamarca. Els directors de les biblioteques públiques municipals van iniciar aquests serveis de cooperació que van crear procediments de treball completament nous per al personal de moltes biblioteques. La idea era utilitzar l'avantatge tecnològic que tenien les biblioteques públiques, com a mínim, per comparació a la resta d'organismes públics, que provenia del final de la dècada de 1980 i el començament de la de 1990 quan es van implantar sistemes automàtics a totes les biblioteques públiques daneses. En general, aquests sistemes funcionaven amb servidors locals Unix i requerien habilitats tècniques locals, un enfocament directiu i un coneixement local de les possibilitats de la tecnologia de la informació. A diferència de la majoria de sectors, les biblioteques involucrades en aquest enfocament local d'un repte tecnològic van aconseguir crear una base de coneixement que va resultar ser valuosa per a l'era d'Internet emergent. Al començament, el mètode de producció s'organitzava d'una manera informal, es

basava en els vincles entre col·legues i una base ideològica comuna quant als valors de la biblioteca pública. Generalment, els col·legues tenien una primera reunió en què es presentava la idea i en què els participants es dividien les tasques. Llavors, es creava un lloc web, de vegades elaborat pel mateix personal de biblioteques, d'altres comprat a companyies del sector privat. Més endavant, els bibliotecaris de diferents biblioteques públiques s'encarregaven de la producció de continguts, metadades, etc.; de vegades, hi havia implicats més d'un centenar de bibliotecaris de tot Dinamarca. Les raons per a les biblioteques municipals eren òbvies: si un membre del personal de biblioteques treballava unes deu hores per setmana en una biblioteca en xarxa, els usuaris dels serveis bibliotecaris es beneficiaven de l'esforç conjunt de 100 bibliotecaris al portal. El model empresarial era i continua sent senzill: tot és gratuït per als usuaris; cada municipi decideix la dedicació que s'hauria d'esperar de la biblioteca, i l'entitat legal rere les biblioteques en xarxa sempre és una associació formada per les biblioteques municipals participants. En gairebé tots els casos, l'Estat danès, gràcies a la Danish Library Agency, ha donat suport a la formació d'una biblioteca en xarxa que ha proveït els fons de desenvolupament addicionals mitjançant un consorci especial per al desenvolupament de les biblioteques. Alguns dels requisits perquè les biblioteques en xarxa rebin suport estatal són: les biblioteques en xarxa s'han de basar en la ideologia i la tecnologia de codi obert, han de ser accessibles a escala nacional i han de complir els requisits de *Best on the Net*.⁷

Les biblioteques en xarxa més utilitzades han crescut molt els darrers anys i estan aconseguint una audiència i una base d'usuaris cada vegada més extenses. Una d'elles és la *Biblioteksvagten.dk*,⁸ un servei de preguntes i respostes en línia que fan funcionar bibliotecaris de 71 biblioteques públiques i de recerca. *Biblioteksvagten.dk* té uns horaris d'obertura diaris amplis durant els quals els usuaris poden xatejar amb els bibliotecaris i rebre respostes a qualsevol pregunta sobre gairebé tots els temes de les col·leccions i els recursos electrònics de les biblioteques. La tasca d'oferir personal durant les hores d'obertura es divideix entre les biblioteques participants; per exemple, la Biblioteca Pública d'Aarhus és la responsable de les tardes dels diumenges i dels dimarts al vespre. Les operacions es fan mitjançant diversos canals de comunicació, com ara telèfon, correu electrònic, sistemes semiautomàtics incrustats al portal web i el control de les pantalles dels usuaris perquè assenyalin recursos electrònics pertinents basats en Internet. Hi ha moltes altres biblioteques en xarxa a l'abast del públic danès, entre les quals destaquen: *Finfo*,⁹ que ofereix informació multilingüe sobre la societat danesa per a nous ciutadans i comunitats d'immigrants; *Juraportal.dk*,¹⁰ un portal temàtic sobre dret, criminologia i àrees temàtiques que s'hi relacionen; *The Libraries Net Music*,¹¹ que no és per definició una biblioteca en xarxa, sinó un servei bibliotecari que permet als usuaris de la biblioteca registrats descarregar-se més d'un milió d'arxius musicals en format MP3.¹² El període de préstec oscil·la entre un i set dies i, després d'aquest període, l'arxiu de música s'esborra sol,¹³ tret que l'usuari decideixi comprar-lo. En aquest cas, el sistema dirigeix automàticament la petició de l'usuari al sistema de distribució del venedor. Actualment, s'està reconstruint un portal infantil i es presentarà el nou portal l'octubre del 2009. Un servei de preguntes i respostes per a nens, *Ask Olivia*,¹⁴ presenta diverses possibilitats d'interacció basades en relacions, que inclouen jocs i recomanacions de llibres.

Una biblioteca en xarxa que està molt relacionada amb la qüestió de la promoció de la lectura és el portal literari *Litteratusiden.dk*.¹⁵ Aquesta biblioteca en xarxa va començar l'any 2000 a Aarhus amb la fusió de tres projectes diferents. La finalitat és promoure la literatura i la ficció contemporànies daneses i estrangeres. El director principal és a les biblioteques públiques d'Aarhus, però el consorci és format per biblioteques públiques que representen 79 municipis. Cadascuna d'aquestes biblioteques s'encarrega d'algun tipus de treball productiu per al lloc web. Els serveis del portal inclouen un magazín electrònic amb una notificació per correu electrònic que té més de 3.000 subscriptors, una sèrie de clubs de lectura bàsicament autònoms, assessorament, recomanacions, articles, una base de dades d'autors danesos contemporanis, que inclou arxius de vídeo i d'àudio, biografies i bibliografies, la possibilitat de fer reserves i sol·licituds a través de *bibliotek.dk*, i la possibilitat que les biblioteques participants incrustin contingut (per exemple, recomanacions) automàticament al seu CIAP mitjançant les anomenades *tecnologies de servei web*. El lloc s'ha associat a una companyia de televisió pública danesa i rep 3,6 milions de visites anuals.

Llocs web i CIAP de biblioteques

Els llocs web de les biblioteques públiques daneses han evolucionat molt des que es va executar el primer al començament de la dècada de 1990. En aquell moment, eren força estàtics, només donaven informació sobre els horaris d'obertura, la localització de les biblioteques físiques, i la normativa i regulació, i oferien molt poques opcions per a la comunicació interactiva dels usuaris. Tot i així, amb el temps, s'han tornat cada cop més interactius, i ara s'han convertit en una eina potent de promoció d'acords d'àmbit local, programes i mitjans de les biblioteques. A més, faciliten l'accés a una diversitat de serveis, com ara notificacions per correu electrònic sobre reserves i llibres que s'han de tornar, pagament electrònic de quotes i multes, subscripció a notificacions perquè avisin l'usuari abans que vencin els préstecs, subscripció a llistes temàtiques personalitzades sobre mitjans nous als quals es pot accedir, arxius RSS¹⁶ i serveis SMS sobre mitjans especials.

El CIAP inclou les portades de llibres en la tecnologia de serveis web. El Danish Library Centre (DBC)¹⁷ lliura portades digitals sense el copyright al CIAP de la biblioteca, amb independència del tipus de sistema d'automatització de la biblioteca. S'ha creat un sistema més interessant, basat en filtres col·laboratius i dades estadístiques sobre els patrons de préstec, com a part d'un projecte conjunt entre unes quantes biblioteques públiques capdavanteres. La idea era explotar la "saviesa de les masses" i crear un servei de recomanacions semblant a les recomanacions famoses que llocs web comercials com ara *Amazon.com* ofereixen. El servei es basa en estadístiques sobre els préstecs que s'actualitzen sovint de sis sistemes de biblioteques públiques importants. Es posen en comú les dades i s'eliminen automàticament totes les connexions entre les persones que han deixat en préstec el material i el material real; la connexió només existeix entre els préstecs. Això genera una recomanació en cada arxiu en format MARC¹⁸ que l'usuari rep com a resultat quan busca al CIAP amb el pretext: "altres persones que han agafat en préstec aquest llibre també han agafat aquests", i llavors apareixen cinc suggeriments ordenats segons els llibres que s'han prestat més sovint després del llibre resultat de la cerca. Les tecnologies usades per incrustar els resultats d'aquestes dades estadístiques al CIAP local són les mateixes que les que es fan servir per incrustar diversos continguts de les biblioteques en xarxa al CIAP. Es tracta d'una deconstrucció tècnica de les biblioteques en xarxa o portals temàtics en arxius d'informació pertinent que posteriorment es reconstrueixen d'una manera automàtica al CIAP. Les fonts principals per a aquests serveis són el lloc web de literatura, la *Libraries Net Music* i els retrats d'autors de DBC.

Per mitjà del CIAP de la biblioteca, es pot accedir a un nombre cada vegada més gran de llibres sonors en format MP3. En fer una cerca, l'usuari obtindrà un resultat amb arxius MARC sobre els llibres de la biblioteca, els llibres electrònics que es poden descarregar immediatament i els llibres sonors en format MP3.

Portal mòbil

Un servei relativament nou a les biblioteques públiques d'Aarhus és el portal mòbil en què la biblioteca dóna accés als telèfons mòbils que tenen connexió a Internet. El portal consta d'una sèrie de serveis, que van des dels horaris d'obertura i informació de la biblioteca física, l'estat dels materials en préstec (amb les possibilitats de fer o cancel·lar comandes i reserves sobre els llibres desitjats), la renovació de préstecs, i el pagament de quotes i multes, fins a la recepció de notícies sobre programes i l'obtenció de suggeriments i recomanacions de lectura a partir del portal. Actualment, hi ha propostes per incloure poesia d'autors joves locals via el portal.

Web 2.0

El Web 2.0 és un desenvolupament motivat per una combinació de tecnologia i ideologia. Els desencadenants tecnològics són el canvi de format web de l'estàtic HTML al dinàmic XML. El desencadenant ideològic es basa en valors democràtics, socials i centrats en els usuaris que s'allunyen de les normes d'experts i posen en primer pla el coneixement i les opinions de la gent normal i corrent. En una època en què la confiança està disminuint, el Web 2.0 representa una oportunitat perquè les empreses interactuïn d'igual a igual amb els usuaris, i perquè aquests últims es transformin de consumidors passius de la informació a productors actius. Les tecnologies socials són eines en línia utilitzades per permetre que la gent comparteixi opinions i experiències en forma de text, fotos, imatges, vídeos i so. Les tecnologies socials populars són els wikis, els blogs, les llistes de preferits socials i els podcasts. Per a les biblioteques i els bibliotecaris això ha significat un canvi de mentalitat radical; ens hi estem apropant a pas lent però segur. Les biblioteques en xarxa estan canviant i millorant gràcies a les tecnologies socials. El lloc web sobre literatura s'està reconstruint actualment; s'hi incrustaran més possibilitats com les que s'han descrit, com ara que els usuaris siguin més visibles al lloc web, l'opció de rebre recomanacions, comentaris, etiquetes, votacions i classificacions d'usuaris, i que els usuaris puguin formar comunitats temporals segons els gustos i les preferències. Els mateixos avenços s'estan produint al CIAP: les etiquetes, les classificacions, els comentaris i les recomanacions dels usuaris no són més que el començament d'un viatge que pot ser que no inclogui un gran percentatge dels usuaris com a productors, però segur que afectarà tots els usuaris com a consumidors, esperem que d'una manera útil i inspiradora.

Fusió de la biblioteca com a lloc amb els serveis per Internet

A Dinamarca està sorgint una nova tendència. Està relacionada amb el fet que els serveis de la biblioteca basats en la Xarxa poques vegades han estat connectats a l'espai físic de manera que realment puguin augmentar la marca o el valor de màrqueting de les activitats de la biblioteca. Les biblioteques públiques d'Aarhus han dut a terme un projecte anomenat *Mindspot*,¹⁹ que intenta combinar un espai a la biblioteca

amb diverses activitats orientades als joves i activitats a la Xarxa utilitzant un disseny general diferent, amb un grau important d'implicació dels usuaris. S'ha fet contractant d'una manera informal estudiants joves perquè treballin amb nosaltres com a experts en xarxes i perquè ens ensenyin en quins punts s'hauria de canviar la normativa i les regulacions rígides, si escau. Aquest projecte ha tingut força èxit i ha demostrat ser una de les múltiples maneres com la biblioteca pot dedicar els esforços a promoure la lectura.

Conclusió sobre la qüestió de la lectura

Llegir és una competència extremament important en una societat basada en el coneixement. Però, segons el meu parer, llegir no consisteix només a descodificar files de lletres o ser capaç de gaudir de la poesia, les novel·les i la informació factual en el format de llibres o textos electrònics. En realitat, *alfabetisme* és una paraula més adient per a les competències crucials de les societats basades en el coneixement. El terme més ampli *alfabetisme informacional* consisteix a descodificar lletres, sons o imatges quietes o en moviment, tant presentats en mitjans tangibles físics —com ara llibres, diaris, fotos, vídeos, DVD, CD— com en mitjans basats en Internet —com ara llocs web, portals, wikis, blogs, llibres electrònics, videoclips i arxius Flash. L'alfabetisme informacional comporta l'habilitat d'utilitzar la tecnologia de la informació i ser-ne crític, i de convertir la informació en coneixements, inspiració i experiències útils que, bàsicament, milloraran les nostres vides. L'alfabetisme informacional és el que haurien de promoure les biblioteques, amb independència del tipus de mitjans que prevalgui actualment en la societat. En aquest sentit, crec que les biblioteques haurien de ser capdavanteres en l'ús de les noves tecnologies socials d'Internet per augmentar el nivell de coneixement i utilitzar el potencial democràtic i participatiu de l'alfabetisme informacional en altres sectors públics.

Data de recepció: 24/01/2009. Data d'acceptació: 10/02/2009.

Notes

¹ <<http://www.litteratursiden.dk/>>.

² CIAP: catàleg informatitzat d'accés públic.

³ Un 85 % de la població té accés a Internet. El març de 2008, Dinamarca tenia la connectivitat d'amplada de banda més gran del món, que arriba al 36,5 % de la població (<<http://www.investindk.com/visNyhed.asp?artikelID=19321>>).

⁴ Fòrum Econòmic Mundial: informe sobre tecnologia global de 2008.

⁵ Organisme estatal danès que pertany al Ministeri de Cultura.

⁶ <<http://bibliotek.dk/>>.

⁷ Una avaluació i un test de referència de la UE sobre la qualitat dels llocs web públics. A Dinamarca el duu a terme la National Danish IT and Telecom Agency.

⁸ <<http://www.biblioteksvagten.dk/>>.

⁹ <<http://www.finfo.dk/>>.

¹⁰ <<http://juraportal.dk/>>.

¹¹ <<https://www.netmusik.dk/>>.

¹² L'MP3 és un format de codificació d'arxius d'àudio digitals.

¹³ S'ha implantat un sistema DRM (*digital right management*, gestió de drets digitals).

14 <<http://www.spoergolivia.dk/>>.

15 <<http://www.litteratursiden.dk>>.

16 L'RSS és un format web utilitzat per publicar treballs que s'actualitzen sovint en un format estandarditzat.

17 El DBC (Danish Library Centre) és propietat de l'Estat i dels municipis.

18 El ***MA*chine-Readable Cataloguing** (MARC, catalogació llegible per màquina) és un format estàndard per desar i intercanviar arxius bibliogràfics i informació relacionada en forma llegible per màquina.

19 <<http://www.mindspot.dk/>>.